

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента Ішенка Ігоря Васильовича,
доктора політичних наук, професора, завідувача кафедри
міжнародних відносин
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара на дисертацію
Кондратової Маргарити Вадимівни «Сталий розвиток у
політичному порядку денному сучасної демократії: інституційні та
комунікаційні засади», поданої на здобуття
ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 – Політологія

Актуальність обраної теми. Сталий розвиток виступає важливою темою сучасних політологічних досліджень. Він охоплює не лише підходи до енергозбереження та раціонального природокористування. Комплексна реалізація проєкологічних реформ передбачає наявність проактивного громадського середовища, інституалізації публічних обговорень, формування дієздатного громадського середовища, а також експертного забезпечення підготовки політичних рішень.

Питання формування демократичного порядку денного виступає провідним чинником ідентифікації української політичної системи як демократичної. В сучасних автократіях рішення ухвалюється на основі міркувань автономного центру влади, який не має зв'язку із суспільством.

В умовах сучасної демократії просування певного рішення або стратегії вимагає значних зусиль підготовки та готовності соціуму до новацій. Дисертація Кондратової Маргарити демонструє, що формування порядку денного сталого розвитку є провідним процесом функціонування сучасних демократій. Вихід за межі суто проєкологічної адженди передбачає високий рівень консолідації еліт та всього політичного середовища. Відповідно дисертація є актуальною як з точки зору актуальної науково-дослідної проблематики, так і з точки зору сучасної політичної практики.

Метою дослідження авторка обрала встановлення специфіки формування політичного порядку денного сталого розвитку на основі інституційних та комунікаційних засад сучасної сталої демократії. Задля її

досягнення визначено відповідні завдання:

- з'ясувати теоретичні основи дослідження формування політичного порядку денного сталого розвитку в умовах сучасної демократії в міждисциплінарному аспекті сучасних суспільних наук, а також в контексті концептуальних орієнтирів сучасної політичної науки;
- встановити нормативні механізми формування інституційної спроможності політичного порядку сталого розвитку в умовах консолідованої та трансформаційної демократії;
- виявити особливості формування вектору політичного порядку денного сталого розвитку сучасних міжнародних організацій та наднаціональних об'єднань;
- визначити тенденції просування питань сталого розвитку в сучасних країнах консолідованої демократії, а також в країнах демократичних трансформацій;
- розкрити специфіку просування питань сталого розвитку до порядку денного політичних обговорень інститутів державної влади сучасної України;
- встановити оптимальні підходи просування цінностей сталого розвитку еко-дружньої та екологічно орієнтованої політики в українському суспільстві на основі демократичних практик політичної діяльності та громадянської дії.

На підставі аналізу дисертаційної роботи можна стверджувати, що М. В. Кондратовій вдалося досягти мети дисертаційного дослідження та виконати поставлені наукові завдання у повному обсязі.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукової роботи кафедри політології, соціології та публічного управління в рамках ініціативної теми НДР «Особливості формування сталої (консолідованої) демократії в Україні: теоретико-методологічний, політико-інституційний та політико-комунікаційний виміри» (номер державної реєстрації 0122U001332).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Робота М. В. Кондратової є

розгорнутим та комплексним науковим дослідженням щодо встановлення специфіки формування політичного порядку денного сталого розвитку на основі інституційних та комунікаційних засад сучасної сталої демократії. Дослідження проведене із використанням широкої методологічної бази та відповідно до сучасних тенденцій розвитку політичної науки, характеризується логічним викладом матеріалу. Структура дисертаційної роботи визначена предметом, метою та завданнями дослідження та складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які об'єднані у дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку.

Наукова новизна роботи підтверджується положеннями, які демонструють авторську позицію та наголошують на оригінальних тезах, які пройшли апробацію в роботі. Зокрема дисертантка слушно виокремлює етапи реалізації порядку денного сталого розвитку, звертає увагу на політико-комунікаційні аспекти впровадження сталого розвитку, намагається надати рекомендації для повоєнного просування сталого розвитку в умовах сучасної України. Означені положення дають змогу стверджувати, що концептуальна оригінальність дисертації є високою.

У результаті проведеної роботи авторкою вироблено теоретично та практично обґрунтовані пропозиції щодо міждисциплінарних дискусій стосовно підходів і характеристик актуальності політичної проблематики сталого розвитку. Вони являють собою значущий напрямок у дослідженнях, оскільки взаємодіють із різними науковими галузями для розуміння та вирішення складних проблем сучасного світу (стор. 30).

У першому розділі дисертантка зосереджує увагу на економічних, філософських та соціологічних розробках, які впливають на міждисциплінарне розуміння вектору розвитку політичного порядку денного сталого розвитку. Здобувачка слушно розкриває загальні ціннісні аспекти сталого розвитку та їх значення для розвитку європейської цивілізації. Слушно наголошується на універсальному вимірі сталого розвитку.

У другому розділі здобувачка вивчає практичні наслідки порядку денного сталого розвитку. Вона наводить численні приклади впровадження

політики сталого розвитку в країнах ЄС, США, а також в сучасному Китаї і Бразилії. Увага до кейсів сталого розвитку демонструє можливості та перешкоди для реалізації стратегії на національному і локальному рівнях. Відповідно картина формування порядку денного сталого розвитку в сталих демократіях та країнах, що розвиваються, набуває широкої репрезентованості.

У третьому розділі дисертантка розкриває комунікаційні аспекти просування сталого розвитку, а також намагається представити стан порядку денного сталого розвитку в сучасній Україні. Вона виокремлює підходи до формування сталого розвитку в громадському середовищі, а також в рамках цілей національного рівня.

Слушною є також позиція авторки, яка вважає, що інституційне підґрунтя просування екологічних цінностей сучасного світу набуває розкриття через конкретні ініціативи міжнародних організацій, профільні установи Організації Об'єднаних Націй, а також міжнародних корпорацій. Ці актори різною мірою намагаються акцентувати увагу на доцільності об'єднання порядку денного публічного врядування та економічної ініціативи (стор. 176).

Заслугове на увагу проміжний висновок М. В. Кондратової про те, що політичні науки на сучасному етапі трансформують сталий розвиток з вузької «проекологічної» політичної доктрини на принципову основу політичної діяльності в умовах демократії. Розгляд та затвердження порядку денного сталого розвитку є частиною цивілізаційної належності до розвинених країн, а також прогресивності і відповідності глобальному порядку денному (див. стор. 68 дисертації).

Цікавою є думка дисертантки, яка обґрунтовує позицію, що на сучасному етапі тематика стабільного (збалансованого) розвитку суспільства є важливим аспектом для розвитку макрополітичного менеджменту. Застосування маркетингових і менеджерських технологій у рамках узгодження природоохоронних заходів та економічного розвитку (й подальшого існування суспільства споживання), вимагає не лише організаційних та нормативно-правових заходів, але й оптимальних

комунікаційних засобів. Поширення ідей сталого розвитку в політичній публічній сфері є серйозним запобіжником для конфліктів між маркетинговими технологіями стимуляції попиту та рівнем соціального добробуту суспільства (див. стор. 70 дисертації).

Ці та інші сформульовані у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають належний ступінь обґрунтованості, переважною більшістю є виваженими, практично виправданими та достовірними. Рукопис містить наукові положення та отримані у результаті дослідження висновки й рекомендації, які мають значення для розвитку науки, зокрема належної артикуляції потреб сталого розвитку локальних громад і територіальних утворень. Ці особливості формують значущі риси порядку денного сталого розвитку, які є орієнтирами для сталих та трансформаційних демократій.

При здійсненні наукової розвідки вивчено широке коло джерел, які свідчать про актуальність проблеми сталого розвитку, демонструють апробацію підходів до просування рішень сталого розвитку в рамках системи консолідованої демократії. Вона характеризується інклюзивністю, широким (відкритим) представництвом та прогресивним науковим підходом (стор. 129).

Загалом джерельна база дослідження налічує 390 найменувань, що дає додаткові підстави стверджувати про теоретичну обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Дисертанткою виконано усі встановлені вимоги щодо відображення основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у роботі. Так, за темою дослідження опубліковано: 4 наукових статті, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації, 5 тез доповідей на наукових конференціях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, що додатково відображають наукові результати дисертації. При цьому всі 4 наукових статті опубліковано у фахових виданнях України дисертанткою одноосібно.

Відповідність дисертації іншим вимогам. Дисертаційна робота за

своїм змістом та формою відповідає встановленим нормативним вимогам та спеціальності 052 – Політологія.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що опрацьовані підходи до аналізу просування сталого розвитку можуть використовуватися для оптимізації механізмів узгодження політичних позицій щодо формування про екологічного (еко-дружнього) середовища політико-інституційної взаємодії в демократичному політичному контексті післявоєнного відновлення сучасної України.

Із аналізу тексту рукопису видно, що в ході його підготовки дисертантка дотримувалась вимог академічної доброчесності. Усі цитати мають відповідне посилання на джерело.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дисертанткою дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, теоретичний рівень і практичну значущість його результатів, слід висловити певні зауваження щодо окремих дискусійних положень роботи:

1. Застосування методу кейсів в дисертаційному дослідженні набуло б більш повного відображення, якби дисертантка порівняла контекст впровадження сталого розвитку сучасних європейських демократій та країн, що розвиваються. Зокрема, варто було б більш докладно висвітлити специфіку просування сталого розвитку в таких перспективних країнах, як Бразилія, Туреччина, Південна Африка тощо.

2. Дисертація тільки б виграла, якби авторка більш повно розкрила конкретні механізми порядку денного сталого розвитку. Зокрема, йдеться про етапи агрегування та артикуляції проблем сталого розвитку, залучення зацікавлених суб'єктів та просування пріоритетності в межах конкретної інституційної підсистеми. Також вимагає додаткової уваги проблема взаємодії гілок влади в контексті просування порядку денного сталого розвитку.

3. Більш докладного викладу потребує специфіка просування порядку денного сталого розвитку в сучасній Україні в післявоєнний період. Авторці було б доречно звернутися до досвіду інших країн, які здійснювали

модернізацію економіки та політичної системи після руйнівного військового конфлікту (зокрема, Боснія та Герцеговина, Кіпр тощо).

Проте викладені вище зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження М. В. Кондратової.

Загальний висновок.

Вищезазначене дає підстави зробити загальний висновок про те, що дисертація Кондратової Маргарити Вадимівни «Сталий розвиток у політичному порядку денному сучасної демократії: інституційні та комунікаційні засади» є актуальним, теоретично обґрунтованим та комплексним науковим дослідженням. Дисертація є завершеною самостійною науковою роботою, яка містить нові обґрунтовані теоретичні та емпіричні результати, що мають істотне значення для галузі соціальних та поведінкових наук і за актуальністю, змістом, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, достовірністю і значущістю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), а її авторка, Кондратова Маргарита Вадимівна, за результатами публічного захисту наукового дослідження у формі дисертації, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія».

Рецензент:

доктор політичних наук,
професор, завідувач кафедри
міжнародних відносин
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Ігор ІЩЕНКО

Підпис рецензента І. В. Іщенко засвідчую:

Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара,
кандидат біологічних наук, доцент
«09» серпня 2024 року

Олег МАРЕНКОВ